Muuttoliikkeen välineellistäminen: E 130/2021 vp ja U 82/2021 vp

Katri Niskanen, SM, MMO
Kukka Krüger, SM/MMO

EU-toimien kokonaisuus välineellistämistilanteissa

Operatiiviset, oikeudelliset, diplomaattiset ja taloudelliset keinot välineellistäjävaltioon vaikuttamiseksi (esim. pakotteet)
Vaikuttaminen muuttoliikkeen lähtö- ja kauttakulkumaihin, ml. sanktiot liikenteenharjoittajille
EU:n yhteinen ääni sekä poliittinen, taloudellinen ja operatiivinen tuki uhan kohteena olevalle jäsenmaalle
Selkeämpi sääntely jäsenmaiden toimintamahdollisuuksista välineellistämistilanteissa
Maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistaminen: yhteinen tilannekuva; tehokkaat menettelyt ulkorajoilla, yhteisvastuu, kriisiajan poikkeussäännökset, toimivat paluut

Lähtöasetelma EU:ssa

- Taustalla on keväästä asti jatkunut jännitteinen tilanne Valko-Venäjän vastaisilla EU:n ulkorajoilla ja kasvavat vaatimukset EU:n yhteisistä toimista.

- EU:n ulkopoliittisia toimia Valko-Venäjän aiheuttamaan tilanteeseen vastaamiseksi on pidetty yleisesti onnistuneina.

- Osa jäsenmaista toivoo lisäksi EU-tason rajoituksia turvapaikanhakuoikeuteen, ja oikeutta on myös käytännössä rajoitettu ilman EU-lainsäädännön tukea. Komission mukaan pääsy turvapaikkamenettelyyn on turvattava.

- Suomi on korostanut turvapaikkauudistuksessa etenemistä ja kokonaisvaltaisesti toimivaa järjestelmää. Välineellistämistilanteisiin tarvitaan selkeämpi säädöskehys.

Ehdotukset uusiksi sisäisiksi toimiksi

= Komissio pyrkii tulemaan jäsenmaita vastaan ja selkiyttämään säädöspohjaa, ja samalla vahvistamaan selkänojaansa rikkomuksiin puuttumiseksi

1. Väliaikaiset toimet turvapaikka- ja paluusääntelystä poikkeamiseksi Liettuan, Latvian ja Puolan hyväksi (1.12.)
2. Pysyvästi sovellettava asetus turvapaikka- ja paluusääntelystä poikkeamiseksi välineellistämistilanteissa (14.12.)
3. Schengenin rajasäännöstön uudistus (14.12.): välineellistämisen määrittely ja huomioiminen ulkorajavalvonnassa

U 82/2021 vp: ehdotus neuvoston päätökseksi väliaikaisista hätätoimenpiteistä Latvian, Liettuan ja Puolan hyväksi

Väliaikaiset toimet LV, LT ja PL hyväksi

- Tavoitteena on parantaa Valko-Venäjän toimien kohteeksi joutuneiden Latvian, Liettuan ja Puolan mahdollisuuksia hallita alueelleen jo suuntautunutta muuttoliikettä.
- Oikeusperustana SEUT 78(3). Toimet olisivat tilapäisiä, niitä sovellettaisiin kuuden kuukauden ajan.
- Asetetaan raamit, missä voidaan toimia. Taattava tosiasiallinen mahdollisuus hakea kansainvälistä suojelua ja palautuskiellon kunnioittaminen.
- Valtioilla on oikeus järjestää kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen rekisteröinti ja jättäminen vain tietyissä rajan läheisyydessä olevissa paikoissa, mukaan lukien tietyillä rajanylityspisteillä.

Väliaikaiset toimet LV, LT ja PL hyväksi

- Poikkeukset menettely-, vastaanotto- ja paluudirektiiveistä:
  - Hakemuksen rekisteröinnin määräaika pidennetään neljään viikkoon (vrt. 3-10 päivää).
  - Mahdollisuus soveltaa nopeutettua menettelyä (rajamenettely) ulkorajalla kaikkiin hakemuksiin. Määräaika on 16 viikkoa valitus mukaan lukien (vrt. 4 viikkoa pl. valitusvaihe).
  - Aineelliset vastaanotto-olosuhteet kattaisivat vain perustarpeet. Näillä tarkoitetaan ruokaa, vettä, vaatteita, riittävää terveydenhoitoa ja tilapäistä majoitusta hakemuspäivästä lukien - olosuhteiden on oltava kaikilta osin ihmisarvoa kunnioittavia
  - Mahdollisuus olla soveltamatta paluudirektiiviä. Palautuskiellon periaatetta kunnioitettava.
- Asetuksessa säädetään tarkkarajaisesti mistä säännöksistä välineellistämistilanteessa voitaisiin poiketa. Kaikilta muilta osin jäsenvaltioiden on noudatettava näissä säädöksissä kuvattuja menettelyjä.
- Mahdollisuus saada tukea EU:n virastoilta ja velvoite tehdä yhteistyötä

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että EU esiintyy yhtenäisenä käsillä olevaan tilanteeseen vastaamisessa. Valtioneuvosto hyväksyy komission ehdottamat väliaikaiset toimenpiteet osana yhteisten toimien kokonaisuutta. Niillä ei poiketa velvollisuudesta käsitellä turvapaikkahakemus, vaatimuksesta tutkia hakemus yksilöllisesti eikä riittävistä oikeusturvakeinoista.

Tarve viedä maahanmuutto- ja turvapaikkauudistusta eteenpäin (perimmäiset syyt, turvapaikkajärjestelmä, paluu, lailliset väylät)

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171
www.intermin.fi